

HIPOLIT DIN ROMA

Respingerea tuturor ereziilor

Traducere din limba latină:

J.H. MCMAHON

Traducere din limba engleză:

OCTAVIAN COCOȘ

EDITURA HERALD

București, 2017

CUPRINS

Notă introductivă, 5

CARTEA I, 13

Cuprins, 13; Prolog, 14; Capitolul I, 17; Capitolul II, 18; Capitolul III, 23; Capitolul IV, 24; Capitolul V, 25; Capitolul VI, 26; Capitolul VII, 28; Capitolul VIII, 30; Capitolul IX, 32; Capitolul X, 33; Capitolul XI, 33; Capitolul XII, 34; Capitolul XIII, 35; Capitolul XIV, 36; Capitolul XV, 36; Capitolul XVI, 37; Capitolul XVII, 42; Capitolul XVIII, 44; Capitolul XIX, 45; Capitolul XX, 47; Capitolul XXI, 47; Capitolul XXII, 49; Capitolul XXIII, 50;

CARTEA IV, 53

Capitolul I, 53; Capitolul II, 54; Capitolul III, 55; Capitolul IV, 57; Capitolul V, 59; Capitolul VI, 61; Capitolul VII, 62; Capitolul VIII, 64; Capitolul IX, 66; Capitolul X, 66; Capitolul XI, 68; Capitolul XII, 69; Capitolul XIII, 70; Capitolul

XIV, 71; Capitolul XV, 76; Capitolul XVI, 77; Capitolul XVII, 78; Capitolul XVIII, 78; Capitolul XIX, 79; Capitolul XX, 79; Capitolul XXI, 80; Capitolul XXII, 80; Capitolul XXIII, 81; Capitolul XXIII, 81; Capitolul XXV, 82; Capitolul XXVI, 82; Capitolul XXVII, 83; Capitolul XXVIII, 83; Capitolul XXIX, 87; Capitolul XXX, 87; Capitolul XXXI, 88; Capitolul XXXII, 89; Capitolul XXXIII, 90; Capitolul XXXIV, 91; Capitolul XXXV, 93; Capitolul XXXVI, 94; Capitolul XXXVII, 95; Capitolul XXXVIII, 96; Capitolul XXXIX, 96; Capitolul XL, 96; Capitolul XLI, 96; Capitolul XLII, 97; Capitolul XLIII, 98; Capitolul XLIV, 101; Capitolul XLV, 102; Capitolul XLVI, 103; Capitolul XLVII, 105; Capitolul XLVIII, 106; Capitolul XLIX, 109; Capitolul L, 110; Capitolul LI, 111;

CARTEA V, 115

Cuprins, 115; Capitolul I, 115; Capitolul II, 117; Capitolul III, 127; Capitolul IV, 137; Capitolul V, 142; Capitolul VI, 143; Capitolul VII, 144; Capitolul VIII, 146; Capitolul IX, 149; Capitolul X, 152; Capitolul XI, 153; Capitolul XII, 157; Capitolul XIII, 160; Capitolul XIV, 160; Capitolul XV, 165; Capitolul XVI, 167; Capitolul XVII, 170; Capitolul XVIII, 170; Capitolul XIX, 172; Capitolul XX, 173; Capitolul XXI, 174; Capitolul XXII, 181; Capitolul XXIII, 182;

CARTEA VI, 183

Cuprins, 183; Capitolul I, 183; Capitolul II, 184; Capitolul III, 185; Capitolul IV, 186; Capitolul V, 188; Capitolul VI,

189; Capitolul VII, 189; Capitolul VIII, 190; Capitolul IX, 191; Capitolul X, 194; Capitolul XI, 195; Capitolul XII, 196; Capitolul XIII, 198; Capitolul XIV, 200; Capitolul XV, 202; Capitolul XVI, 204; Capitolul XVII, 205; Capitolul XVIII, 205; Capitolul XIX, 207; Capitolul XX, 209; Capitolul XXI, 210; Capitolul XXII, 211; Capitolul XXIII, 212; Capitolul XXIV, 213; Capitolul XXV, 215; Capitolul XXVI, 217; Capitolul XXVII, 219; Capitolul XXVIII, 222; Capitolul XXIX, 222; Capitolul XXX, 224; Capitolul XXXI, 226; Capitolul XXXII, 227; Capitolul XXXIII, 230; Capitolul XXXIV, 231; Capitolul XXXV, 232; Capitolul XXXVI, 234; Capitolul XXXVII, 235; Capitolul XXXVIII, 237; Capitolul XXXIX, 239; Capitolul XL, 239; Capitolul XLI, 240; Capitolul XLII, 242; Capitolul XLIII, 243; Capitolul XLIV, 244; Capitolul XLV, 245; Capitolul XLVI, 246; Capitolul XLVII, 247; Capitolul XLVIII, 250; Capitolul XLIX, 251; Capitolul L, 252;

CARTEA VII, 253

Cuprins, 253; Capitolul I, 254; Capitolul II, 255; Capitolul III, 255; Capitolul IV, 256; Capitolul V, 256; Capitolul VI, 257; Capitolul VII, 259; Capitolul VIII, 261; Capitolul IX, 263; Capitolul X, 264; Capitolul XI, 268; Capitolul XII, 269; Capitolul XIII, 271; Capitolul XIV, 272; Capitolul XV, 275; Capitolul XVI, 278; Capitolul XVII, 280; Capitolul XVIII, 287; Capitolul XIX, 288; Capitolul XX, 290; Capitolul XXI, 292; Capitolul XXII, 293; Capitolul XXIII, 294; Capitolul XXIV, 295; Capitolul XXV, 296; Capitolul XXVI, 296;

CARTEA VIII, 298

Cuprins, 298; Capitolul I, 298; Capitolul II, 301; Capitolul III, 303; Capitolul IV, 306; Capitolul V, 307; Capitolul VI, 309; Capitolul VII, 310; Capitolul VIII, 312; Capitolul IX, 313; Capitolul X, 313; Capitolul XI, 315; Capitolul XII, 315; Capitolul XIII, 316;

CARTEA IX, 318

Cuprins, 318; Capitolul I, 318; Capitolul II, 319; Capitolul III, 320; Capitolul IV, 320; Capitolul V, 322; Capitolul VI, 326; Capitolul VII, 327; Capitolul VIII, 335; Capitolul IX, 336; Capitolul X, 337; Capitolul XI, 339; Capitolul XII, 340; Capitolul XIII, 341; Capitolul XIV, 343; Capitolul XV, 343; Capitolul XVI, 344; Capitolul XVII, 345; Capitolul XVIII, 345; Capitolul XIX, 347; Capitolul XX, 347; Capitolul XXI, 348; Capitolul XXII, 349; Capitolul XXIII, 350; Capitolul XXIV, 352; Capitolul XXV, 353; Capitolul XXVI, 355;

CARTEA X, 357

Cuprins, 357; Capitolul I, 357; Capitolul II, 358; Capitolul III, 359; Capitolul IV, 361; Capitolul V, 362; Capitolul VI, 362; Capitolul VII, 364; Capitolul VIII, 366; Capitolul IX, 368; Capitolul X, 369; Capitolul XI, 371; Capitolul XII, 373; Capitolul XIII, 374; Capitolul XIV, 375; Capitolul XV, 376; Capitolul XVI, 377; Capitolul XVII, 378; Capitolul XVIII, 378; Capitolul XIX, 379; Capitolul XX, 379; Capitolul XXI,

380; Capitolul XXII, 380; Capitolul XXIII, 381; Capitolul XXIV, 382; Capitolul XXV, 382; Capitolul XXVI, 383; Capitolul XXVII, 385; Capitolul XXVIII, 387; Capitolul XXIX, 388; Capitolul XXX, 393;

CARTEA I

Cuprins

*În continuare, este redat cuprinsul primei cărți a
Respingerii tuturor ereziilor*

Ne propunem să înfățișăm dogmele filosofilor naturaliști și să arătăm cine sunt aceștia, să facem cunoscute dogmele filosofilor morali și să arătăm cine sunt ei; iar în al treilea rând, să dăm la iveală dogmele logicienilor și să dezvăluim cine sunt acești logicieni.

Printre filosofii naturaliști se numără Thales, Pitagora, Empedocle, Heraclit, Anaximandru, Anaximene, Anaxagora, Archelaus, Parmenide, Leucip, Democrit, Xenofan, Ecphantus și Hippo.

Dintre filosofii morali îi putem menționa pe Socrate, discipolul fizicianului Archelaus, și pe Platon, discipolul lui Socrate. Acest gânditor a combinat trei sisteme filosofice.

Printre logicieni, îl găsim pe Aristotel, discipolul lui Platon. El a sistematizat arta dialecticii. Dintre stoici îi menționăm pe Chrysippus și Zeno. Însă Epicur a avansat opinii aproape contrare tuturor filosofilor. Pyrrho a fost un academician; acest gânditor a susținut că toate lucrurile sunt de neînțeles. Brahmanii, printre indieni, druizii, printre celți, și Hesiod s-au dedicat preocupărilor filosofice.

Prolog

Motivele care stau la baza respingerii ereziilor; demascarea misterelelor antice; planul lucrării; deplinătatea respingerii ereziilor; valoarea acestui tratat pentru generațiile viitoare

Nu trebuie să ne scape din vedere nicio plăsmuire a celor ce trec drept filosofi printre greci. Căci până și dogmele incoerente ale acestora par demne de crezare din pricina nebuniei excesive a ereticilor; aceștia, întrucât au păstrat tăcerea și și-au tăinuit misterele lor inefabile, au fost socotiți de mulți oameni ca fiind adoratori ai lui Dumnezeu. Cu o altă ocazie¹, noi am înfățișat pe scurt învățăturile lor, dar nu le-am prezentat în amănunt, ci doar le-am respins printr-un rezumat ferm; și nici nu am considerat necesar să scoatem la lumină doctrinele lor secrete², pentru că am intenționat să explicăm dogmele lor prin enigme, astfel încât să îi facem să se rușineze, și prin divulgarea acestor mistere să îi acuzăm de ateism, astfel încât să renunțe într-o oarecare măsură la opinia lor nerezonabilă și la încercarea lor profană.

Dar pentru că văd că nu s-au rușinat de smerenia noastră și nu au ținut seama de faptul că Dumnezeu, pe care ei îl blasfemiază, este îndelung răbdător, așteptând ca ei să se căiască sau să stăruiască în greșeală și să fie condamnați, sunt nevoit să dau curs intenției mele de a da la iveală misterele lor. Aceste (mistere) sunt dezvăluite (aspirantului) la inițiere după ce acesta urmează în prealabil o perioadă de pregătire; și

¹ Această afirmație demonstrează că nu Origen este autorul, ci Epiphanius, cel care a scris un tratat amplu despre erezii, apărut și într-o variantă pre-scurtată.

² Adică misterele lor ezoterice, destinate doar câtorva aleși, spre deosebire de doctrinele exoterice, menite să aibă o circulație mai largă.

Respect pentru oameni și cărți

după ce îl fac să devină blasfemiator la adresa lui Dumnezeu, și dobândesc deplină stăpânire asupra lui, ei urmăresc să vadă dacă își dorește cu nerăbdare să-i fie descoperite cele făgăduite. Iar apoi, după ce l-au pus la încercare pentru a vedea dacă este înrobit păcatului, îl inițiază, făcându-l să intre în posesia lucrurilor nelegiuite. Însă mai întâi îl leagă cu jurământ, ca nu cumva să divulge misterele și să le comunice unei alte persoane până ce aceasta nu a trecut printr-o încercare asemănătoare, deși atunci când li se transmite doctrina își dau seama că nu era nevoie de niciun jurământ. Căci cel ce încuviința să se supună purificării necesare, și astfel să primească misterele desăvârșite ale acestor oameni, atât prin actul în sine, cât și în fața propriei sale conștiințe, se simțea dator să nu le divulge altora; căci dacă ar fi spus vreodată astfel de lucruri nelegiuite cuiva, nici măcar nu ar mai fi fost socotit că face parte dintre oameni, și nici nu ar mai fi fost vrednic să privească lumina, întrucât nici animalele necugetătoare nu ar fi în stare de o asemenea grozăvie, așa cum vom explica atunci când vom ajunge să ne ocupăm de astfel de chestiuni.

Și întrucât rațiunea ne îndeamnă să pătrundem în miezul narațiunii, nu vom mai păstra tăcerea, ci, prezentând cu minuțiozitate dogmele câtorva școli, vom trata totul fără nicio reținere. Așadar, socotim necesar, chiar cu riscul de a prelungi cercetarea noastră, să nu ne dăm înapoi de la nicio osteneală; căci atunci vom privi într-o lumină clară ritualurile clandestine ale acestor oameni și orgiile secrete pe care aceștia le transmit inițiaților. Dar pe acestea nu le va respinge altcineva decât Duhul Sfânt moștenit de Biserică, pe care apostolii, care l-au primit pentru prima oară, l-au transmis celor ce au crezut cu adevărat. Însă noi, care suntem urmașii lor și care suntem

părtași la acest har, și la înalta preoție, și la transmiterea învățăturii, și care suntem apărători renumiți ai Bisericii¹, nu trebuie să ne pierdem vigilența sau să ne dovedim dispuși să renunțăm la dreapta învățătură. Și chiar dacă am munci fără a precupeți nicio fărămă de energie a trupului sau a sufletului, noi nu vom osteni niciodată în încercarea noastră de a oferi ceea ce se cuvine Binefăcătorului nostru Dumnezeu. Și nu Îl vom putea răsplăti în chip potrivit decât dacă ne vom feri să devenim delăsători în privința încrederii pe care ne-a acordat-o, și dacă vom avea grijă să profităm de această posibilitate deosebită, și dacă vom da tuturor fără dușmănie ceea ce primim de la Duhul Sfânt, și dacă vom aduce la lumină, prin respingerea noastră, nu chestiuni străine de subiectul abordat, ci toate acele lucruri pe care adevărul le-a primit prin harul Tatălui spre folosul omului. Și pe acestea le vom vesti netulburați, ilustrându-le cu argumente și mărturisindu-le prin înscrisuri.

Așadar, pentru a vădi faptul că aceștia sunt atei, așa cum am spus deja, atât în ceea ce privește credințele, cât și modul (de a aborda o problemă), și pentru a arăta de unde provin încercările lor de teoretizare, și cum s-au străduit să-și nascocască dogmele neluând în seamă nimic din Sfintele Scripturi – fără a păstra moștenirea sfinților, și aruncându-se cu capul înainte în aceste păreri –, ci formulându-și principiile din înțelepciunea grecilor, și din concluziile celor care au pus bazele unor sisteme filosofice, și din așa-zisele mistere, și din capriciile astrologilor, este de preferat, în primă instanță, ca, explicând părerile filosofilor greci, să îi convingem pe cititorii noștri că acestea sunt mai vechi decât aceste erezii, și că merită mai

¹ Acest pasaj este citat de cei ce contestă calitatea de autor a lui Origen pe motiv că acesta nu a fost niciodată episcop al Bisericii. Totuși, nu este foarte clar dacă aceste cuvinte se referă exclusiv la funcția episcopală.

Respect pentru oameni și cărți

mult respect în privința părerilor pe care le au despre divinitate; în al doilea rând, trebuie să comparăm fiecare erezie cu sistemul fiecărui gânditor, pentru a arăta că primul susținător al ereziei și-a însușit aceste încercări de teorii și le-a folosit în avantajul său, iar apoi, impulsionat de ele, și-a făurit propria doctrină. Este indiscutabil că această întreprindere este laborioasă și necesită o documentare amplă. Însă nici noi nu vom precupeți niciun efort; căci în cele din urmă, aceasta va fi o sursă de bucurie, la fel ca în cazul unui atlet care câștigă cu multă strădanie cununa de lauri, sau al unui neguțător care după ce navighează pe o mare agitată adună avere, sau al unui gospodar care se bucură de roadele dobândite cu sudoarea frunții, sau al unui profet care este muștrat și ocărat, dar care vede că profețiile sale se împlinesc.

La început, așadar, vom arăta cine a fost acela dintre greci care a enunțat principiile filosofiei naturale. Căci mai ales din acestea și-au luat pe furiș ideile cei care au născocit aceste erezii¹, așa cum vom dovedi ulterior, atunci când vom ajunge să le comparăm unele cu altele. Atribuind fiecărui filosof prominent propriile sale dogme, îi vom expune public pe acești eretici în toată goliciunea lor.

Capitolul I

Thales; fizica și teologia sa; fondatorul astronomiei grecești

Se spune că Thales din Milet, unul din cei șapte înțelepți, a fost primul care a încercat să alcătuiască un sistem de fi-

¹ Scriitorii marcanți care s-au referit la ereziile timpurii sunt: Irineu, în secolul al II-lea; Hipolit, discipolul său, în secolul al III-lea; Philastrius, Epiphanius și Sf. Augustin, în secolul al IV-lea. Vezi în acest sens cartea lui dr. Burton, *Inquiry into the Heresies of the Apostolic Age*, referitoare la ereziile perioadei apostolice și post-apostolice.

losofie naturală. Acesta a spus că apa este principiul tuturor lucrurilor, dar și sfârșitul acestora; căci toate lucrurile care există s-au solidificat din ea și apoi s-au dizolvat din nou, și toate sunt susținute de ea; de aceea se produc cutremure, vârtejul vânturilor și mișcări ale curenților de aer; și nu numai că lucrurile sunt create, dar ele se află și într-o stare de curgere, corespunzătoare cu natura cauzatorului inițial al creației; iar această cauză este divinitatea, ce nu are nici început, nici sfârșit.

Acesta, fiind preocupat de o ipoteză bazată pe studierea stelelor, a devenit primul profesor al Greciei în privința acestui tip de învățătură. Și privind către cer, susținând că studiază cu atenție obiectele cerești, a căzut într-o fântână; și o oarecare servitoare, pe nume Tratta, a remarcat ironic că acesta, pe când privea la lucrurile din cer, nu știa ce se află la picioarele sale. Iar el a trăit pe vremea lui Cresus.

Capitolul II

Pitagora; cosmogonia sa; regulile sectei sale; descoperirea fiziognomiei; filosofia numerelor; sistemul său de transmigrație a sufletelor; Zaratas despre demoni; de ce Pitagora a interzis mâncatul fasolei; modul de viață adoptat de discipolii săi

Dar a mai existat, nu departe de aceste timpuri, o filosofie creată de Pitagora (despre care spun unii că era din Samos), care a fost numit Italianul, deoarece Pitagora, fugind de Polycrates, regele din Samos, și-a stabilit reședința într-un oraș din Italia, și acolo și-a petrecut ultimii ani de viață. Iar cei care i-au continuat doctrina nu s-au abătut prea mult de la opiniile

Respect pentru oameni și cărți

sale. Și acest om, începând să cerceteze fenomenele naturale, a combinat astronomia cu geometria și muzica. Și astfel a proclamat faptul că Divinitatea este o monadă; și familiarizându-se cu natura numărului, a afirmat că lumea cântă, și că sistemul său corespunde cu armonia, și că a descompus mișcarea celor șapte stele în ritm și melodie. Și fiind uimit de organizarea întregului edificiu, el a cerut discipolilor săi ca mai întâi să păstreze tăcerea, ca și cum ar fi niște persoane venite în lume și inițiate în secretele universului; apoi, când păreau a cunoaște în suficientă măsură modul său de a preda doctrina, și când puteau să filosofeze riguros cu privire la stele și la natură, atunci, considerându-i puri, le-a impus să vorbească. Acest om și-a împărțit discipolii în două ordine, pe primul numindu-l ezoteric, iar pe al doilea, exoteric. Și primilor le-a încredințat doctrine mult mai avansate, pe când celorlalți le-a dat o instruire modestă.

Și se ocupa și de magie – după cum se spune – și descoperise el însuși arta fiziognomiei, având la bază anumite numere și măsuri, spunând că ele cuprind principiul filosofiei aritmetice printr-o compoziție realizată după această manieră. Primul număr a devenit principiul suprem, care este unu, indefinibil, de neînțeles, cuprinzând în el însuși toate numerele care, în conformitate cu pluralitatea, pot continua până la infinit. Dar monada primă a devenit principiu al numerelor potrivit substanței, care este o monadă masculină, ce dă naștere (precum un părinte) tuturor celorlalte numere. În al doilea rând, diada este un număr feminin, care mai este numit de matematicieni termen par. În al treilea rând, triada este un număr masculin. Iar acesta a fost considerat de matematicieni ca fiind impar. Și la toate acestea se mai adaugă

Respect pentru oameni și cărți

tetrada, un număr feminin; și acesta este numit par, pentru că este feminin.

Prin urmare, toate numerele derivate din gen sunt în număr de patru; dar numărul este genul nedefinit, din care este alcătuit, în conformitate cu ele, acest număr perfect, adică decada. Căci unu, doi, trei, patru devin zece, dacă fiecare număr își păstrează în esență propria valoare. Pitagora a afirmat că acesta este quaternionul sacru, sursa naturii veșnice, care are, ca să spunem așa, rădăcini în el însuși; și că din acest număr își trag principiul suprem toate celelalte numere. Căci unsprezece, doisprezece și celelalte numere se împărtășesc din existența numărului zece. Din această decadă, care este numărul perfect, fac parte patru diviziuni, și anume numărul, monada¹, pătratul și cubul. Iar legăturile și amestecurile acestora se realizează, în conformitate cu natura, pentru generarea unei creșteri care să desăvârșească numărul productiv. Căci atunci când pătratul se multiplică în el însuși, rezultă un bicuadrat². Dar când pătratul este multiplicat în cub, rezultatul este produsul dintre un pătrat și un cub³; iar când cubul se multiplică în cub, rezultă produsul a două cuburi⁴. Așa că toate numerele din care se nasc numerele existente sunt șapte, și anume: numărul, monada, pătratul, cubul, bicuadratul, cubul-cuadratic și cubul-cub.

Acest filosof a mai spus că sufletul este nemuritor și că acesta continuă să existe în trupuri succesive. Pentru care

¹ Este vorba, probabil, de „monada număr”. Pentru Pitagora și pentru Leibniz, cel care l-a imitat, monada reprezenta cea mai înaltă generalizare a numărului, o noțiune abstractă corespunzătoare cu ceea ce numim esență, fie că este vorba de materie sau de spirit.

² Puterea a patra, pătratul unui pătrat, $(a^2)^2 = a^4$. (N. tr.)

³ $(a^2)^3 = a^6$. (N. tr.)

⁴ $(a^3)^3 = a^9$. (N. tr.)

Respect pentru oameni și cărți

motiv a afirmat că înainte de era troiană el a fost Aethalides¹, iar în epoca troiană a fost Euphorbus, iar mai apoi Hermotimus din Samos, și după el Pyrrhus din Delos; și în al cincilea rând, Pitagora. Iar Diodorus Eretrianul și Aristoxenus muzicianul, susțin că Pitagora a mers la Zaratas Caldeanul², și acesta i-a explicat că există două cauze originare ale lucrurilor, tatăl și mama, iar tatăl este lumina, pe când mama este întunericul; și că părțile ce aparțin luminii sunt fierbintele, uscatul, ușorul, luminosul și repedele; dar cele ce aparțin întunericului sunt recele, umedul, greul, lentul; și că din toate acestea, adică din femeie și din bărbat, este alcătuită lumea. Dar lumea, spune el, este o armonie muzicală; de aceea soarele realizează un circuit în conformitate cu armonia.

În ceea ce privește lucrurile create din pământ și sistemul cosmic, ei susțin că Zaratas³ face următoarele afirmații: că există doi demoni, unul ceresc, iar celălalt pământesc; iar cel pământesc trimite în sus ceea ce produce pământul, iar acest lucru este apa; iar cel ceresc este un foc care se împărtășește din natura aerului, fierbinte și rece. Și el spune că niciunul dintre aceștia nu distruge și nu pătează sufletul, căci acestea constituie substanța tuturor lucrurilor.

¹ Sau Thales. Aethalides, unul din fiii lui Hermes, care a fost mesager al argonauților; se spune că nu uita niciodată nimic. De aceea, sufletul său își amintea de migrațiile succesive prin trupurile lui Euphorbus, Hermotimus, Pyrrhus și Pitagora. (Vezi Diogene, *Viețile*, cartea VIII., cap. I. sec. al IV-lea.)

² Zaratas este un alt nume pentru Zoroastru.

³ Zaratas, sau Zoroastru, este un nume generic prin care orientalii făceau referire la filosofi, pentru că indiferent în ce zonă a Asiei locuiau, aceștia atribuiau sistemele lor speculative lui Zoroastru. Se vorbește de nu mai puțin de șase indivizi cu același nume. Arnobius (*Contr. Gentes.*, I. 52) menționează patru: un caldeean, un bactrian, un pamfilian și un armean. Pliniu menționează un al cincilea, originar din Proconnesus (*Nat. Hist.*, XXX. 1), în timp ce Apuleius (*Florida*, II. 15) face trimitere la un al șaselea Zoroastru, născut în Babilon, și contemporan cu Pitagora; este vorba evident de cel la care face aluzie și Hipolit.